

Streszczenie popularnonaukowe

Mapa renesansowa i jej głosy

W XVI wieku zmieniał się obraz świata. Działo się to dzięki odkryciom geograficznym i dzięki upowszechnieniu tych odkryć przy pomocy traktatów geograficznych i map. Jednym z obszarów, który został wtedy odkryty i zmapowany, była Wschodnia Europa. Wtedy powstały najstarsze drukowane mapy Rosji, np. narysowana w Wilnie (Litwa) ok. 1542 roku i wydana w 1555.

Mapę narysował niemiecki malarz Anton Wied. Jego głównym informatorem był rosyjski bojar Iwan Lacki, który zbiegł do Wielkiego Księstwa Litewskiego w obawie przed represjami ze strony cara Iwana Groźnego. Lacki przekazał politykom i dowódcom litewskim szereg informacji wojskowych i geograficznych. Politycy ci zatrudnili Wieda do stworzenia mapy, która pierwotnie była im potrzebna do prowadzenia wojny z Rosją.

Mapa jest zapisana w dwóch alfabetach: cyrylicą i łacinką. Jest to najstarsza znana mapa drukowana cyrylicą. Mapa przynosi szereg ważnych informacji geograficznych (położenie miast, rzek jezior, mórz), przyrodniczych (jest na niej przedstawione np. polowanie na niedźwiedzia), kulturowych (ukazano np. hodowlę koni przez Tatarów), politycznych i historycznych (przedstawiono m.in. wydarzenia historyczne, jak zwycięstwo Litwinów nad Rosjanami pod Orszą w 1514).

Mapa jest rodzajem szesnastowiecznej „encyklopedii” Europy Wschodniej. Nie była jednak ona do tej pory wszechstronnie badana. Wielu rzeczy o niej nie wiemy. **Naszym celem jest więc jej całościowa interpretacja i opisanie.**

Aby jednak możliwe było jej odczytanie, musieliśmy wymyślić, jak to zrobić. **Metoda**, której chcemy użyć, jest nowa w historii kartografii. Opieramy ją na teorii rosyjskiego filozofa i literaturoznawcy Michaiła Bachtina. Bachtin badał powieści Fiodora Dostojewskiego. Analizując je, zauważył, że w powieści nie ma jednego tylko jednego dominującego przekazu lub stanowiska, lecz tych przekazów jest wiele. Nazwał on te przekazy głosami. Głosy natomiast tworzą **polifonię**. Wchodzą one ze sobą w dialog, czasami są wobec siebie polemiczne.

Zauważyliśmy, że w mapie zwanej mapą Wieda można zauważyć podobną polifonię, jak w powieści analizowanej przez Bachtina. Jest w niej wiele głosów, nadawców i przekazów. Chcielibyśmy przyjrzeć się, jak działa ta wielogłosowość w mapie.

Mapa Wieda ma jeszcze jedną cechę – jest to **pograniczność**. Głosy mapy należą do przedstawicieli różnych grup narodowych, etnicznych, religijnych i społecznych. Taką wieloźródłową mapę nazwaliśmy **mapą polifoniczną**. Jest to nowe określenie, które chcielibyśmy wprowadzić do badań nad historią kartografii renesansowej.

W badaniach weźmie udział 6 badaczy o różnych kompetencjach. Są to historycy kartografii i sztuki, literaturoznawca, filolog klasyczny i filolog wschodniosłowiański oraz paleograf. Projekt będzie więc **interdyscyplinarny**. Jeśli nasze badania w odniesieniu do mapy Rosji się powiodą, zamierzamy je przetestować również na innych renesansowych mapach.